

Perd 2 francs l'Espanyol de Cuba 463.
Tanquen els mexicans: 2 francs menys el Nacional, 68; com ans d'ahir els Tramvies, 401, /1 franc menys el Central, 101 Rebley.

Negociem Valors y Cupons

Fills de F. Mas Sarda Eble Centre 20

Pàgina Artística de LA VEU

Excavacions y troballes.-Art antich y modern.-Pedagogia artistica.-Museus y Coleccions.-Art nacional y extranger.-Curiositats barcelonines.-Ressenya de conferencies.-Exposicions locals y forasteres.-Llibres y Escoles.

Noticies de concursos y de tot lo que pugui interessar als artistes y als industrials d'art

206

DEL CONGRÉS D'ART CRISTIA

L'EXPOSICIO DE CREUS

II

La inotíptica d'impremta havia compost l'article de la setmana passada, quan varem obtenir del laborosíssim oficial de l'Arxiu Capítular de Barcelona, mossèn Josep Mas, que ens deixés veure lo que ell tenia recollit referent a creus d'argenteria d'aquella Catedral. Entre les cèdules que dit mossèn Mas ens ha ofertes, n'hi ha una que diu:

«1383.—La sagristia compra a Francesc Vilardell, argenter, una creu d'argent daurada e esmaltada amb crucifix e amb magestat de Sta. Eulària, que costà 184 lliures, 15 sous, 9 diners.»

«Al fuster qui feu lo fust per la creu 1 lliura.»

«A Barnat Roca, mestre de l'obra de la Seu, per un bordó lavorat per la creu, 16 sous, 6 diners.»

«A Berenguer Laupart, per daurar lo bordó i metre en escuts, 16 sous 6 diners.»

(Arxiu Catedral, Sagristia 1383-85, fol. 34.)

Aquesta nota dona per ben resolt que en Francesc Vilardell fou l'autor i esmaltador de la creu de la Catedral de Barcelona. Donem-ne les gràcies d'aquesta troballa, que permet datar una bella obra d'orfebreria barcelonina, al difinit rebudador de l'Arxiu Capítular. Afigirem que tal creu, que ara es presenta neta de contorns, antigament hi tenia una cresteria de frondes, segons demostra la bordura exterior. De l'argenter Vilardell ne sabem notícies fins a l'any 1400.

Passant a dir quelcom sobre les creus processonals que figuren en l'Exposició, direm que elles a Catalunya, generalment, fins al segle XVII, conserven, pot dir-se que indefectiblement, la forma foliada, que és la usual des de la centena del mil trescent, cessant en absolut el tipus potènc i sigui amb extrems en forma de T, el obert en forma de pota que surt a la creu de Vilabertran, i perdent-se quasi del tot la forma lobulada o rematat amb trifolials i quadrifolials.

No són pas moltes en nombre les creus anteriors al segle XVI, que poden estudiar-se en el palau barceloní de Belles Arts, essent-hi ben abundants les dels dos segles posteriors. Si tenim d'agrupar per tipus els exemplars, començarem per citar com una especialitat la bella creu de Soses (núm. 129), de magnífic i encertadíssim perfil, sense gaires treballs d'orfebre, llista de parament, obra da Barcelona, presentant notable esmalt transparent, amb les acostumades representacions dels Evangelistes, pelica, Creador, Mare de Deu i Sant Joan i una placa que té el nom de Ramon Gombau, potser d'un ofiter que degué viure a finals del segle XIV o principi del següent.

Una creu de Cardona, sense pom primitivament, amb marca indicant ésser obra en la mateixa població sa part més antiga, té sols la planxa obra da on hi anaven els colors de les vitrificacions, però ses superfícies se presenten més ricament decorades que les de Soses amb fullatges de relleu.

Fodrien considerar-se com a pertanyents a un sol grup, no sols la creu de Glorieta (núm. 93), amb esmalts de color obscurs, poc traslúcids, que en el pom du el nom de un Bernat Beltay, sinó també una del Museu Municipal de Barcelona (núm. 208), que té les planxes d'esmalt magníficament dissenyades,

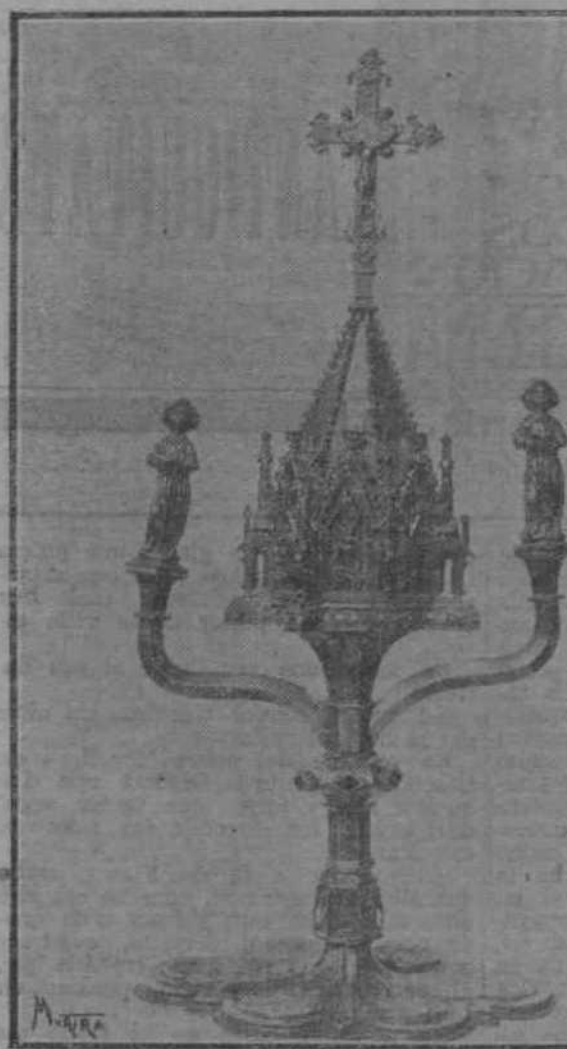
encara que perdudes de color, i la de Llardecans, que fou feta per prescindir quasi absolutament de coloracions; totes obrades a Montblanch i potser de una mateixa mà, a judicar per la ornamentació de brots de roure i aglans. És a elles semblant la de Pobleda, feta a Tarragona, amb pom posterior i la de Vilademolins (núm. 95), d'igual punxó, també amb adobs. Al segle XVI servava encara quelcom del tipus altra creu de Cardona (núm. 8).

Permet una diversa agrupació el conjunt de creus amb motius cisellats i quelcom repujats, mostrant garbosos fullatges de bon dibuix. D'aquestes, quasi totes fetes a Barcelona, n'hi ha una del senyor Llorens i Riu (núm. 192) amb esmalt de conservació i color deficientíssim; la de la Catedral de Solsona (núm. 10), estranyament modificada amb l'allargar-li els braços; la de la Pobla de Cerverols (núm. 85); la de Sant Cebrià de Tiana (núm. 198); i la de la Junta de Museus de Barcelona (núm. 210).

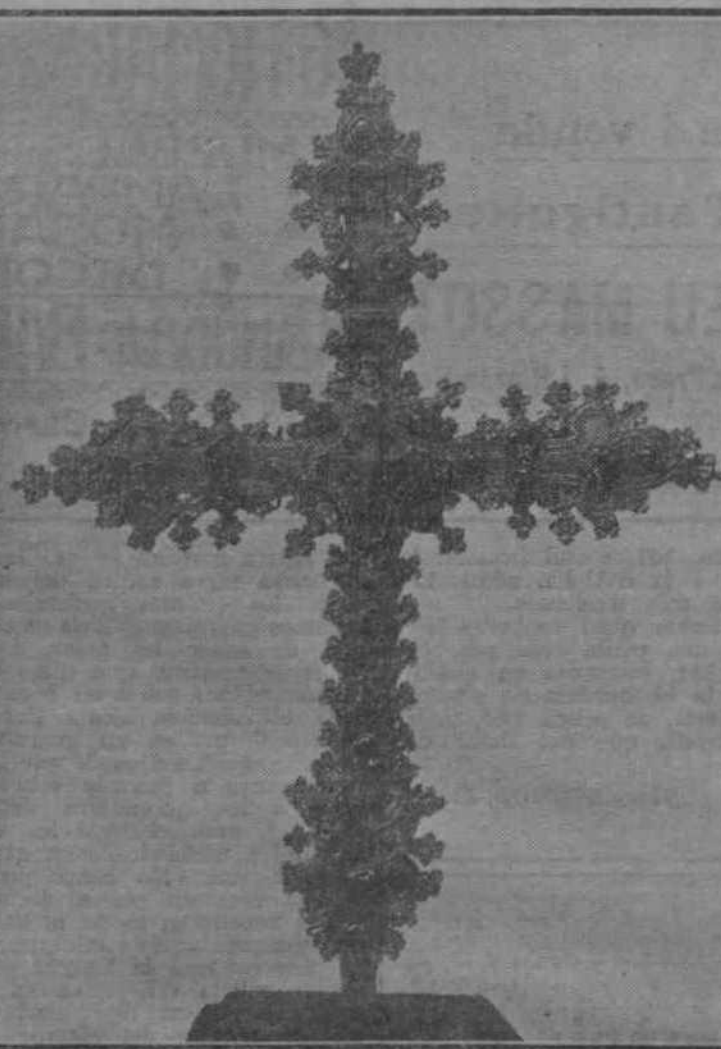
Altres grups ben interessants i característics el tenim en les creus amb aplicacions d'escardot, en peces o tires de gran relleu, ben retallades i mogudes. Com a exemplar el més característic de l'Exposició no pot deixar de mencionar-se l'esplèndida creu processional de Cardona (núm. 143), que se sab obra da pel argenter March Obizna pels anys de 1420. A sa semblança degué fer-se després la de la confraria dels sabaters de la mateixa vila (núm. 7); l'actualment massa restaurada de Sant Pere de Vilamajor (núm. 37), una molt desgraciada del Museu barceloní (núm. 221) i la de Teyà (núm. 177) que té peces d'època posterior, totes de marca de Barcelona.

Merxé també ésser citada entre les creus gòtiques la de Figuerola d'Orcu (núm. 195), molt ben tallada i amb esplendunt de belles figures, en la que sembla veure's-hi ja l'entrada al segle XVI.

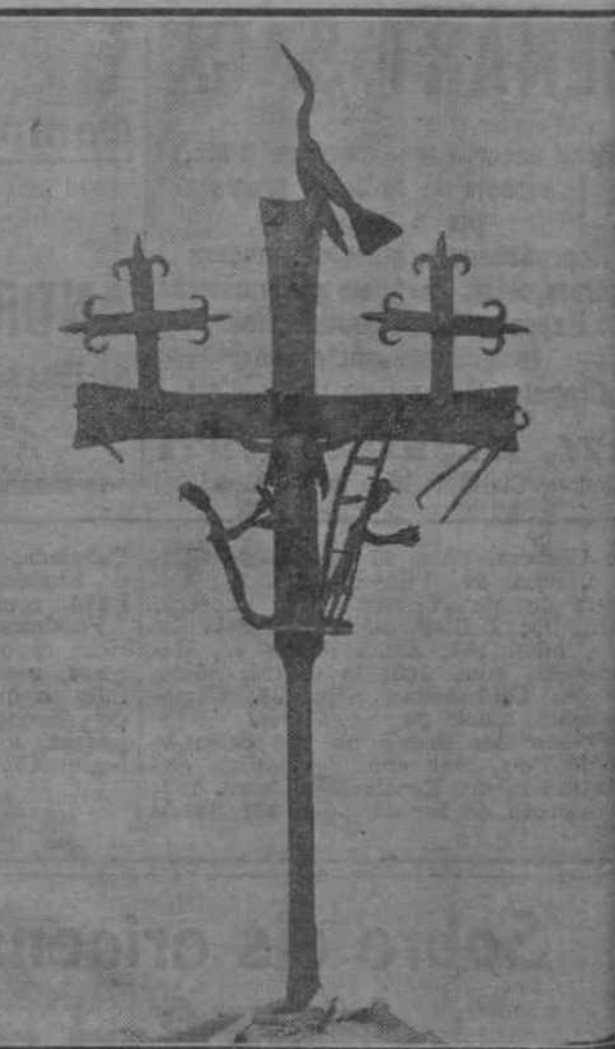
Presenten ja motius ben determinats del Renaixement, que's convinen en els plans amb les cresteries gòtiques, algunes creus que presenten com a especialitat el pom aixafat. Citarem com a pertanyents a un grup una del Museu episcopal de Lleida (núm. 118) amb l'legenda que diu: «MOSEN MARTIN ALIS RETOR DE XEA IZO ESTIA CRUZ, i la de Sant Cugat del Vallès (núm. 26). La de Sant Martí Sarroca (núm. 148) primitivament duia esmalts en són nú. Presentant pom més geomètric o poligonal, senzill de línies, una creu de la Junta de Museus de Barcelona (núm. 209), una d'un antiquari (núm. 77), la de Barberà del Vallès (núm. 14), la de Llerona (núm. 162), la de Puigvert (núm. 125), la de Bonastre (núm. 62), les dues de Santa Perpètua de Moguda, una d'elles d'extraordinàries dimensions (núm. 68 i 132), la del Papiol (núm. 152), la menys graciada de les dues de Foix (núm. 154). Són amb nú més complicat, amb cossos sortits de caprítxo a arquitectura de tradició gòtica, amb nixos ocupats per figures de Sants, o sigui lo que's contractes anomenen comunament lanternas, podent-se atribuir a ple segle XVI, i alguna fins a traspassar el mil siscent, dues de Cardona (núms. 8 i 9), de Sant Miquel Arcàngel, Santa Lluïa; la de Sant Julià d'Alfara (núm. 13), una de Sant Martí Sarroca (núm. 149) que porta un escudet amb campana, que potser sigui possible identificar; la de Serdanyola (núm. 16), la de Collsabadell (núm. 176), la ben modesta de Sant

Vera-Creu de Verdú

Vera-Creu de Tarragona

Creu del Cau-Ferrat amb el devallament

Pere de Ribes (núm. 63), una de la confraria de Sant Joan i Eloi de Montblanch (núm. 99), la de la Geltrú (núm. 60), la ben acabada de Santa Agnès de Manyanes (núm. 179), la de Valformosa (núm. 117), una de la Junta de Museus (núm. 202), la de Llerona (núm. 161), totes amb punxó dels orfebres barcelonins.

Presenten tipus més granat en l'ornamentació, tirant ja a l'introducció de motius barrocs, que's convinen amb una forma encara gòtica i cresteries d'igual aire, la creu gran de Mataró (núm. 155), fetsada en 1611, i la seva semblant de Begues, datada l'any següent (número 58), altres quatre de Cardona (núms. 1, 2, 3, 8), fetes a Barcelona, com les de Corró d'Amunt (núm. 173), Palautades (núm. 178), Palafolls (núm. 18), Sant Genís de Vilassar (núm. 158) i Cabrera de Mataró (núm. 172). La de Pont d'Armentera (núm. 99), és possible dongui marca vilafraquinca; una de la Junta de Museus de Barcelona (núm. 215), porta el punxó geroní. És també geronina una del Papiol (núm. 189), feta ja en 1639 i amb motius del tot barrocs.

Es digna de menció la de Subirats (núm. 150), de temps ja influït pels estils francesos, amb florsdels deformades i del tot apartades de la gracia gòtica. És obra barcelonina.

La pomposa llanterna arquitectònica o el nú geomètric al segle XVII se canviaren per una peça feta amb motlures anulars, com sortida de torn. Pot veure's en exemplars en les creus d'Esblada (núm. 196), Castelldefels (núm. 39), Palau Tordera (núm. 39), Pobla de Segur (núm. 190), Riudecols (núm. 113) totes flordalsades.

La creu de Granollers del Vallès (núm. 144), és obra d'un gran efecte, de bell conjunt, i pot dir-se inspirada per l'art de nostres argenters del segle XVI. Ella, que de sí és cosa excepcional, presenta la particularitat de prescindir dels extrems característicament gòtics, conservant de totes maneres esplèndida llanterna, però amb doclets que abandonen els motius curvats i clau-bois oivals, per acceptar unes peces purament decoratives, del tot inspirades per l'art del Renaixement. Prescindeixen també de florsdels les creus de Lliessa d'Amunt, Torres del Segre i Pobleda (núms. 160, 126, obrades a Lleida, i 105), que guarden també la

llanterna de complicada arquitectura. Aquesta deixa de ser tal per resultar un pom tornejat en les creus de caps Honorats de Santa Maria de Montblanch, fetsada en 1623 (núm. 91), Vil·la Alta (núm. 108), feta a Tarragona i de l'any 1634, i Vilasseca (núm. 79 bis), datada en 1658. Són ja del tot afectes als estils de l'altra part del Pirineu, la de Pobleda (núm. 107), la de totes maneres ben elegant de Castellnou de Basella (núm. 19) i la de Falset (núm. 111), ja del segle XVIII. És encara més moderna la d'Alella (núm. 167).

No pot deixar-se de dir quelcom de tres creus de forma del tot exòtica que figuren a l'Exposició. La falsament atribuïda a Joan del Arle i Vilafra, firmada «Moriz», és, fins prescindint de l'atribució, obra magnífica del Renaixement, feta a la castellana. La Catedral de Lleida (núm. 124), en portà una molt complicada, plena de figures, posades sens gaire lògica, del tot feta segons els principis de l'art del segle XVI. El Museu del Seminari de Lleida n'hi té una altra, feta a Barcelona, per gran estranyesa, en la que s'hi reconeix l'intent d'imitar les creus de cristall (núm. 116), de les quals n'hi ha tres exemplars en les sales del Palau de Belles Arts (núms. 14, 50 i 190).

Fins aquí ens referim quasi únicament a creus de metall ric. N'hi ha també a l'Exposició algunes d'aram, coure o llautó antigament daurat. Ens han cridat l'atenció una de planxa amb aplicacions de figures i esmalts de poca transparència de color (núm. 25), amb nú esfèric, no posterior al segle XV; i, sobretot, la de Martorelles (núm. 35), amb bons esmalts opacs de bell efecte, i la ben hermosa de la Junta de Museus de Barcelona (núm. 212), amb ornamentació del Renaixement. Les de braços equilaterals (núms. 10, 24 i 25), tenen l'aire de ser obra d'importació vinguda del Nord i de les terres de la clàssica dinanderia.

Dels pocs exemplars de ferro se n'emporten la curiositat dues creus del Cau-Ferrat, de Sitges: l'una amb l'escena del Descendiment, i l'altra amb les figures d'un Calvari i els impropis de la passió. Són obres més tosques que artístiques, en les quals l'art gòtic s'hi manifesta en plena baixa.

I per a que hi hagi de tot, no falten entre les creus exposades unes set o vuit

processonals, de fusta tallada, d'art gòtic decadent i torturat unes, alguna ja ben barroca.

En relíquies pel dignum Crucis o veres-creus, hi ha a l'Exposició peces ben interessants. Mencionarem entre elles i en primer lloc la ja famosa de Bagà, obra bizantina oriental de la qual no cal ja pas enagenar-ne l'importància artística. S'ha atribuït al segle X, però no sabem si amb prou fonament. És de plata daurada repujada. Porta al revers una inscripció mètrica en grec que ha sigut traduïda aixís:

«El troc de la Vera-Creu en la que Tu, despulat, vences al dimoni»

«Etern Salvador omnipotent Verb de Deu»

«Havent-se vestit altra volta amb la immortalitat als mortals»

«Guardarèu en un reliquiari d'argent daurat»

«Aquells que foren captivats per la salvació que tu dones i que és la única»

En conjunt aquesta creu fa l'efecte d'ésser una de les de benedicció, que antigament eren en ds no sols en la litúrgia oriental, sinó també en la nostra. Té també interès ben digne d'esment la veracreu de doble traveçer de Riells del Fay, núm. 157, feta de fusta xapejada de planxa de plata estampada, deixant repetir en petit relleu tres motius ornamentals ben característics, en forma de drac, d'entrellacat de cintes, de grifant. Potser sigui obra del segle XIV.

La Catedral de Tarragona exposà una fastuosa creu, núm. 102, amb l'anvers rutilant de poderfies i caburons i al revers aplicades les figures dels Evangelistes fent cortège al Pantocrator. És obra macisa, pesant, però de gran efecte, ben gòtica, del segle XV.

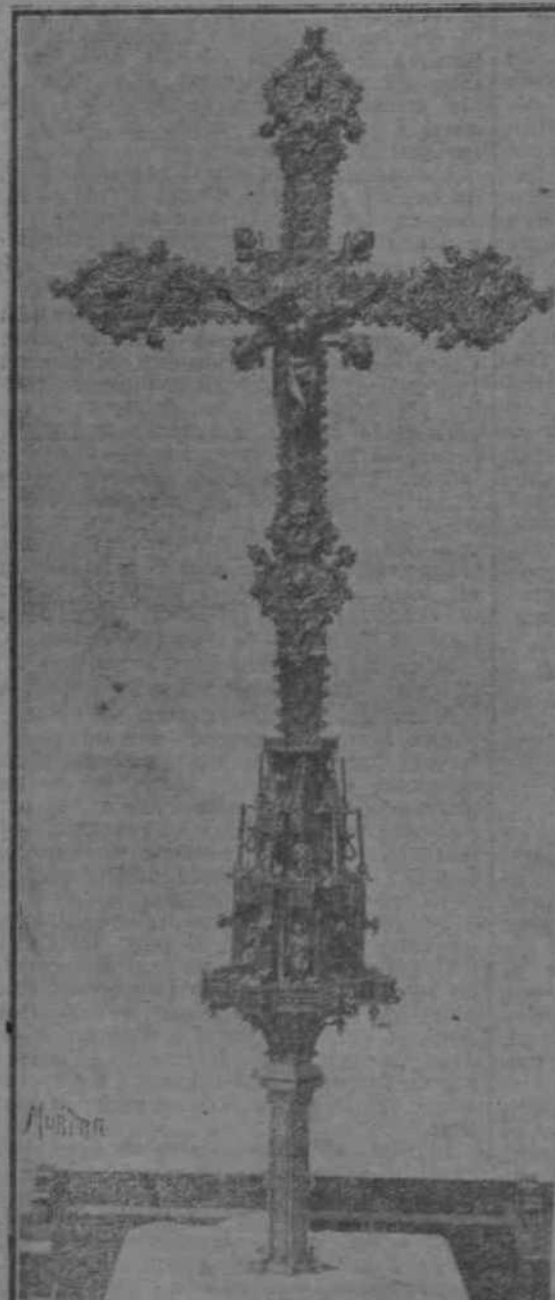
La de Falset, núm. 112, deu ésser també citada com a exemplar especial. És de braços mollurats i cisellats, obra del Renaixement i de gran elegància, portant la marca de Tarragona. La de Cornudella pertany a un art molt més avançat, devent-se qualificar de barroca, essent notable pels seus esmalts pintats sobre blanc d'una faïsa ben nostra. Porta en el peu la data 1638.

Dintre un genre més possible d'establir agrupacions i tipus de tradició seguida deu mentar-se la Vera-Creu del

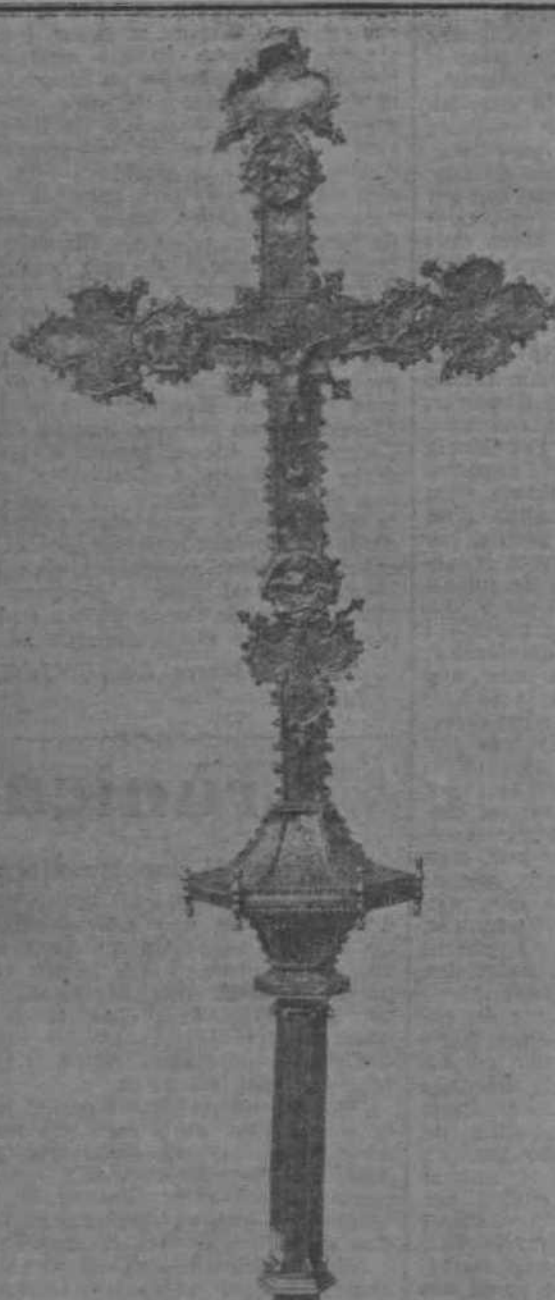
Convent de l'Ensenyança, núm. 151, feta de plata daurada, molt elegant de forma, abundosa de carts, amb fons d'esmalt blau i presentant en son pos escuts de gralla i castell, les imatges de Sant Bernat de Claraval i Sant Esteve i l'escena del Naixement de Crist, tot antigament colorit. És obra barcelonina del segle XV. La de la pluga de Francolí, núm. 93, té també bella proporció i forma, mostrant alguns esmalts transparents ben apreciats.

Amb aquestes veres-creus entrem a tocar les que presenten sobre'l peu un cos a manera de custodia que algunes vegades servia de reliquiari, anant-hi a cim la creu pel fust Sagrat del Calvari. Un exemplar molt hermos, de Verdú, és el que mereix ésser retret com a model d'aquest genre, presentant alguns adoradors als costats del reliquiari, ornat amb esmalts traslúcids i estimables. No són pas tan pomposos dos exemplars de Cardona, núms. 1 i 12, amb tot i que són belles mostres d'orfebreria del segle XVI. El de Sant Joan d'Horta, núm. 53, amb la creu de línies que rematen en una especie de cart, té una pinya elegantíssima. En ell cal notar l'inscripció: «Iste est lignum crucis que hostalis fou provat per ignem en 1530, per l'arquebisbe Miralles, donant notícia de l'existència d'una pràctica mig-eva dels sotsmetre a judici de Déu l'autenticitat i veritat de la reliquia. Són dintre aquest tipus la de la Catedral de Solsona, núm. 187, la de Barberà del Vallès, núm. 15, la de Vilassar, núm. 15, la de Mollet, núm. 306, la de Martorelles, núm. 33.

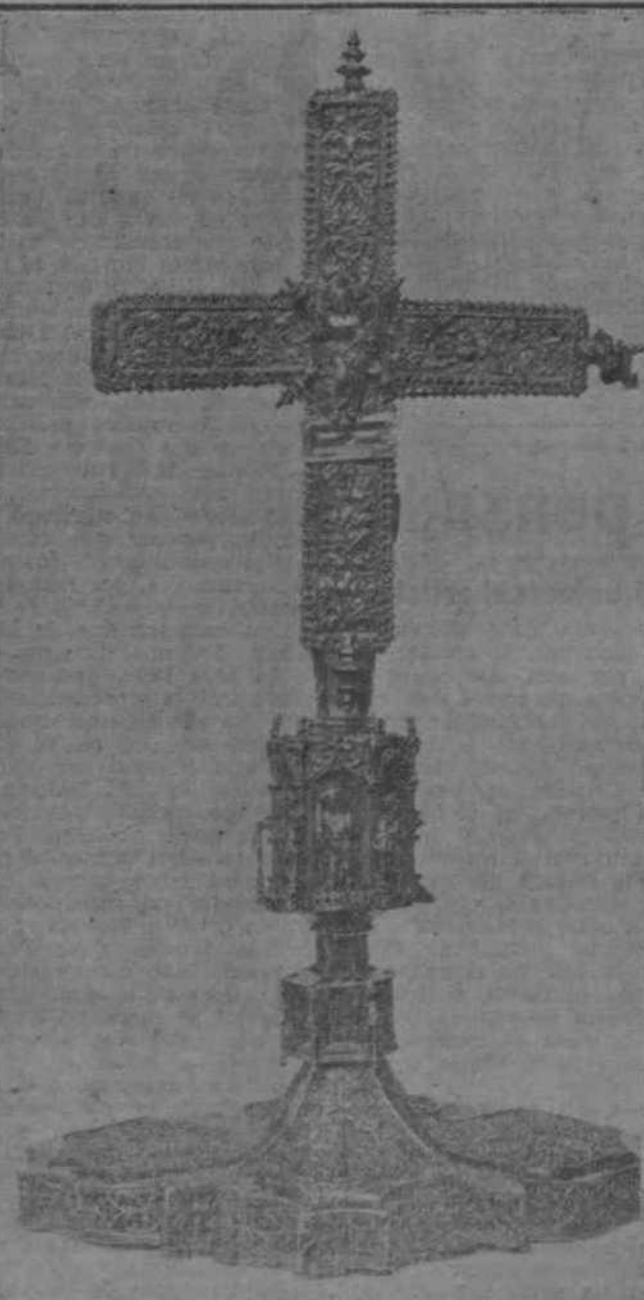
Queden sense relíquies, donant tot l'importància a la creu que devia portar l'etiqueta de la santa partícula de l'arbre del Calvari, la de Teyà, núm. 171, que té àngels al costat de sa creu d'extrems en cart, obra del segle XVI, amb peu molt modern, de Santa Coloma de Cervelló, núm. 170, la de Vilademolins, núm. 168, la de Corbera, núm. 68, la de Renau, núm. 82. La creu és repada en els exemplars de Palautordera, núm. 31, Llerona, núm. 163, Papiol, núm. 153, Sant Esteve de Cervelló, de l'any 1680, núm. 42; Valls, núm. 100; Parroquia de la Concepció de Barcelona, núm. 52. És plana en els de Santa Maria

Creu de Mataró

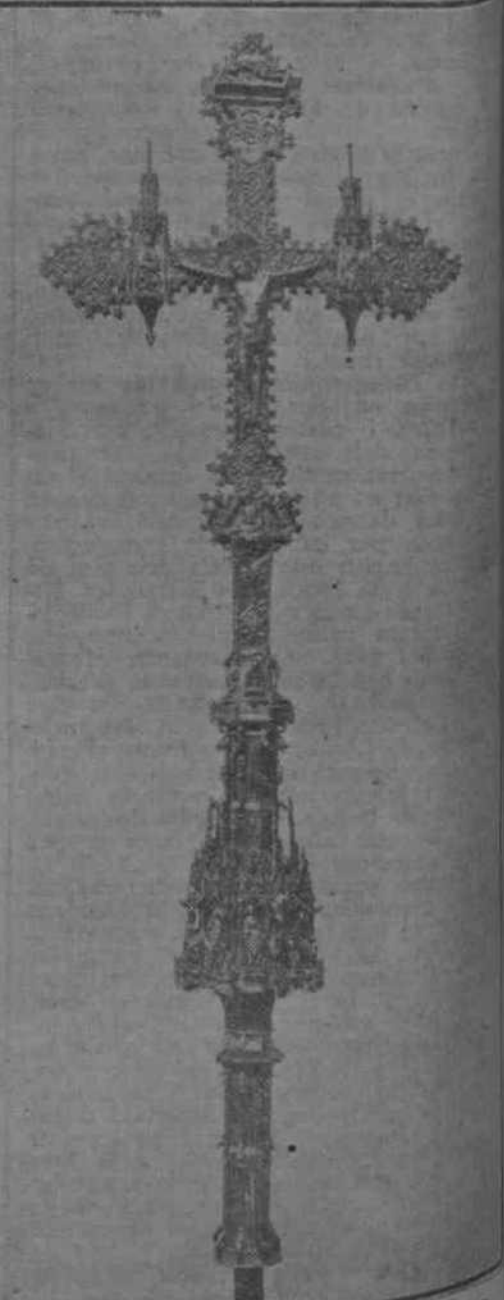
Creu de Santa Perpètua de Moguda

Vera-Creu de Castelló de Farfanya

Creu de Soses

Creu dels Santa Màrtirs de Cardona

